

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ**

КУХНІЙ ЛЕСЯ СТЕПАНІВНА

УДК 658.5:330.1

**ФОРМУВАННЯ СИНЕРГЕТИЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПІДПРИЄМСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ
СИСТЕМИ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, старший науковий співробітник
ПОГАЙДАК ОЛЬГА БОГДАНІВНА,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, старший науковий співробітник кафедри економічної кібернетики

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
МАРЧЕНКО ВАЛЕНТИНА МИКОЛАЇВНА,
Національний технічний університет України «КПІ імені Ігоря Сікорського», професор кафедри економіки і підприємництва

кандидат економічних наук, доцент
ХИТРА ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА,
Хмельницький національний університет, доцент кафедри управління персоналом і економіки праці

Захист відбудеться « 24 » лютого 2017 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.052.05 Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя за адресою: 46008, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 50 (корпус № 10, зала засідань).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя за адресою: 46008, м. Тернопіль, вул. Руська, 56.

Автореферат розісланий «____» січня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. М. Мельник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Для сучасного періоду економічного розвитку України актуальним є поглиблене вивчення ринкових принципів господарювання та управління його суб'єктами. Визначальним у цьому процесі є забезпечення здатності підприємств як елементів соціально-економічної системи ефективно функціонувати за цих умов. Вітчизняні підприємства, прагнучи досягнути успіху у складному, мінливому і непередбачуваному конкурентному середовищі, ведуть активний пошук новітніх способів ефективного функціонування, які дозволили б підвищити їх результативність, конкурентоспроможність та динамічний розвиток. Одним із таких сучасних наукових підходів, який орієнтований на ефективну взаємодію суб'єктів економіки із зовнішнім середовищем і на створення ефективних взаємозв'язків всередині них, є синергетичний підхід, застосування якого в практичній діяльності дає можливість підвищити результативність підприємств шляхом отримання синергетичного ефекту. Питання використання синергетичного підходу до процесу функціонування підприємств досліджені у роботах зарубіжних економістів-науковців, таких як: Адамс Р., Алексєєв С., Ансофф І., Балтін В., Брігхем Є., Гленсдорф П., Друкер П., Кемпбелл Е., Кітін М., Кноль С., Курієн Н., Лубков А., Морозова Т., Пригожин І., Росон Р., Смахов Б., Фаєйл Л., Хакен Г., Царьов В. та ін.

Безпосередньо для нашої держави важливе теоретичне і практичне значення мають дослідження синергетичного підходу в управлінській діяльності суб'єктів господарювання, виконані такими українськими науковцями, як Андрушків Б. М., Богданов А. А., Гребешкова О. М., Гриньова В. М., Дмитришин О. В., Іщенко С. М., Капітанець Ю. О., Клебанова Т. С., Кизима Н. А., Кредісов А. І., Кузнєцова Е. А., Лисенко О. В., Мартиненко М. М., Марченко В. М., Мельник Л. Г., Мочерний С. В., Панухник О. В., Підвальна О. Г., Поплавська Ж.В., Погайдак О.Б., Решетило В.П., Хитра О.В., Ходаківський Є.І., Януль І.Є. та ін. Однак, методи створення власне синергії економіки підприємств проаналізовано у зазначених роботах недостатньо і потребують подальших досліджень в аспекті науково-методичного обґрунтування застосування синергетичного підходу до управління вітчизняними промисловими підприємствами в сучасних ринкових умовах.

Доцільність вирішення цих та інших проблемних завдань актуалізується складністю здійснення господарської діяльності вітчизняними підприємствами електротехнічної галузі, тому що переважна більшість із них функціонують без системного узгодження взаємодії між складовими їх господарської діяльності за обмежених можливостей для формування синергії та отримання синергетичного ефекту.

Вимагають подальшого вдосконалення запропоновані науковцями підходи методичного характеру щодо оцінювання ефекту від синергії досліджуваних підприємств та організації впровадження синергетичного механізму функціонування вітчизняних підприємств.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідних тем Тернопільського національного технічного університету імені І. Пулюя «Соціально-економічні проблеми теорії і практики розвитку економічних систем» (№ державної реєстрації 0111U005288), у межах якої здобувач запропонувала інтегровану модель механізму

функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи та теми «Організаційно-економічний механізм управління ресурсним потенціалом підприємства у сфері послуг в умовах трансформаційної економіки» (№ державної реєстрації 0112U002208), у межах якої здобувач запропонувала концептуальну модель синергетичного механізму функціонування підприємства (довідка від 5 жовтня 2016 року №2/28-3069).

Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних положень та вироблення на цій основі практичних рекомендацій щодо формування синергетичного механізму функціонування вітчизняного електротехнічного підприємства як складової соціально-економічної системи.

Досягнення визначеної мети роботи передбачає поетапне вирішення наступних **завдань**:

- поглибити дослідження теоретичних засад механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи в умовах ринкової економіки України;
- розкрити сутність синергетичного підходу до механізму функціонування підприємства;
- визначити та узагальнити концептуальні аспекти формування синергетичного механізму функціонування підприємства;
- розвинути методичні підходи до застосування синергетичних механізмів у системі управління підприємствами електротехнічної галузі;
- провести апробацію запропонованої методики оцінювання синергетичного ефекту взаємодії вітчизняних підприємств електротехнічної галузі;
- розробити модель синергетичного механізму функціонування підприємства;
- розкрити процес удосконалення діючих механізмів функціонування вітчизняних підприємств електротехнічної галузі на основі синергетичної моделі їх функціонування.

Об'єктом дисертаційного дослідження виступає процес формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи.

Предметом дослідження є теоретико–методичні засади формування синергетичного механізму функціонування підприємства та практичні аспекти їх застосування.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: *діалектичний та логічний методи* (для дослідження та уточнення понятійно-категоріального апарату – розділ 1, підрозділи 1.1, 1.2); *методи синтезу, групування, порівняння та узагальнення* (для формування типології синергії, синергетичних ефектів – розділ 1, підрозділ 1.1, 1.2); *економіко-статистичні методи* (для дослідження розвитку підприємств вітчизняної електротехнічної галузі – розділ 2, підрозділ 2.1); *SWOT-аналіз* (для оцінювання можливостей функціонування підприємств електротехнічної галузі на ринку – розділ 2, підрозділ 2.1); *методи анкетування і експертного оцінювання* (для визначення рейтингу показника при оцінюванні інтегрального показника фінансового стану і соціального розвитку колективу електротехнічних підприємств – розділ 2, підрозділ 2.3); *матричний метод* (для формування матриці визначення необхідності інтеграції підприємств електротехнічної

галузі – розділ 2, підрозділ 2.3); *метод трендового аналізу* (для прогнозування грошового потоку інтегрування електротехнічних підприємств – розділ 2, підрозділ 2.3); *системний підхід* (для структуризації промислового підприємства – розділ 3, підрозділи 3.1, 3.2); *методи абстракції та моделювання* (для побудови моделі синергетичного механізму функціонування підприємства і вибору його складових елементів – розділ 3, підрозділ 3.2); *графічні методи* (для наочного представлення основних результатів дослідження – розділи 2, 3).

Інформаційну базу дослідження складають нормативно-правові акти, наукові публікації та матеріали періодичних видань з питань економіки, статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства промислової політики України. У роботі використано вітчизняні та зарубіжні джерела літератури, експертні висновки з питань формування та реалізації синергетичного механізму на підприємствах електротехнічної галузі, а також результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування та застосування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи. Зокрема, в дисертації:

вперше:

- сформовано модель синергетичного механізму функціонування підприємства, дія якої забезпечується залежністю інтересів індивідів від корпоративних інтересів підприємства, що служить обґрунтуванням форми взаємодії між структурними елементами підприємства;

удосконалено:

- теоретичну модель механізму функціонування підприємства в соціально-економічних умовах зовнішнього середовища, яка, на відміну від існуючих, реалізується взаємодією функціональних підсистем підприємства з відповідними елементами зовнішнього середовища;

- підходи до оцінювання синергетичного ефекту від інтеграції діяльності підприємств шляхом визначення інтегральних показників фінансового стану і соціального розвитку колективів, за якими, на відміну від наявних, деталізується оцінка потенційних економічних та соціальних можливостей інтегрованих підприємств електротехнічної галузі;

- методичний інструментарій приведення у відповідність механізму функціонування підприємства до синергетичного шляхом зміни структуризації підприємства, яка відрізняється тим, що дає можливість відслідковувати вертикальну взаємодію структурних одиниць, та шляхом удосконалення системи мотивації праці, яка на відміну від існуючих, встановлює залежність винагороди за результати праці структурних одиниць від результатів підприємства в цілому, що підсилює синергію підприємства;

набули подальшого розвитку:

- понятійний апарат синергії підприємства, зокрема представлено узагальнене тлумачення дефініцій «синергія», «синергетичний ефект», а їх перелік доповнено визначеннями «синергетичний механізм функціонування», «соціально-економічна синергія», «елементарна соціально-економічна система» (ЕСЕС); визначення ролі індивідуальної праці як політекономічної, економічної та менеджерської категорій;

- підходи до класифікації різновидів синергії підприємства, що, на відміну від

наявних, дало можливість сформувати їх основні типи та підтипи, які можуть бути використані в практичній діяльності вітчизняних підприємств для формування синергетичного ефекту;

- концептуальні засади формування синергетичного механізму функціонування підприємства, що передбачає чотири складові - джерела синергії, умови синергії, інструменти синергії та результати синергії, і дає можливість узагальнити та накопичити інформацію про зв'язки елементів підприємства як всередині, так і ззовні; сформувати систему управління процесом функціонування підприємства, визначити комплекс організаційно-мотиваційних засобів, спрямованих на результати синергії підприємства;

- методичні рекомендації щодо впровадження синергетичних механізмів в систему управління підприємствами електротехнічної галузі та інтеграції цих підприємств за синергетичним підходом, що на відміну від існуючих, дозволяє здійснити внутрішні зміни на підприємствах та визначити можливості та умови об'єднання цих підприємств з метою досягнення синергетичного ефекту.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у широких можливостях їх використання менеджерами та економістами підприємств при формуванні синергетичного механізму функціонування господарюючого суб'єкта. Окремі висновки та рекомендації з питань формування синергетичного механізму функціонування підприємства, що подані в роботі, впроваджені в діяльність вітчизняних підприємств – ТОВ «Тернопільський машинобудівний завод» (довідка від 26 липня 2016 року № 28/167), ПАТ «Тернопільський радіозавод «Оріон» (довідка від 4 серпня 2016 року №444/1543), ТОВ «ОСП Корпорація Ватра» (довідка від 10 жовтня 2016 року № 78). Отримані практичні результати дисертаційного дослідження можуть використовувати різногалузеві підприємства для підвищення ефективності їх механізму функціонування в умовах зовнішнього середовища.

Запропоновані в дисертації розробки є базоутворючими в сформованій дисципліні «Теорія об'єктивного менеджменту», яка після погодження з МОНУ (Лист МОНУ №14/183-738 від 5 квітня 2005 року) викладається в циклі дисциплін «За вибором ВУЗу» в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу (довідка від 2 квітня 2008 року № 06), Прикарпатському національному університеті ім. В.Стефаника (довідка від 15 вересня 2008 року № 01-08/1085) та ПВНЗ «Галицька академія» (довідка від 4 травня 2016 року № 06) .

Матеріали дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі кафедри економіки та фінансів, менеджменту у виробничій сфері Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя при викладанні дисциплін «Стратегічний аналіз», «Основи менеджменту», «Організація виробництва», «Менеджмент організацій» (довідка від 5 жовтня 2016 року № 2/28-3073), Приватного вищого навчального закладу «Галицька академія» (м. Івано-Франківськ) (довідка від 16 серпня 2016 року № 08/1), Рівненської філії ПВНЗ «Європейський університет» (довідка від 8 вересня 2016 року № 59/н.р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. Усі результати даного наукового дослідження, представлені на захист, опрацьовані автором особисто.

Апробація результатів дисертації здійснювалася на міжнародних, національних та регіональних науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Галузева менеджмент-освіта в сучасних умовах» (Дніпропетровськ, 2007 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Український образ світу: особливість у світовому контексті» (Київ, 2008 р.); Науково-практичній конференції «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки» (м. Тернопіль, 2011 р.); Науково-практичній конференції «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки» (м. Тернопіль, 2012 р.); Науково-практичній конференції «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки» (м. Тернопіль, 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Бізнес в умовах трансформаційної економіки» (м. Сімферополь, 2013р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (м. Тернопіль, 2016).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження представлені у 16 публікаціях (4,29 д. а.), з яких 7 статей опубліковано в наукових фахових виданнях (2,71 д. а.), з них дві із загального переліку праць опублікована у наукових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз і науково-періодичних видань іноземних держав, 6 тез доповідей у збірниках та матеріалах міжнародних, національних та регіональних науково-практичних конференцій (1,1 д. а.).

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Основний текст дисертаційної роботи викладений на 216 сторінках, для наочного відображення основних результатів дослідження представлено 31 рисунок і 20 таблиць. Робота містить список використаних джерел, який налічує 194 позиції та 10 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, представлено новизну та практичне значення отриманих результатів, форми їх апробації та використання.

У першому розділі **«Теоретичні засади формування синергетичного механізму функціонування підприємства»** розкрито сутність механізму функціонування підприємства як складової частини соціально-економічної системи, з'ясовано зміст і значення синергетичного підходу для механізму функціонування підприємства, уточнено і поглиблено понятійний апарат стосовно категорій «синергія», «синергетичний ефект», «синергетичний механізм функціонування підприємства», узагальнено класифікацію синергії, синергетичного ефекту, представлено концептуальні положення щодо формування синергетичного механізму функціонування підприємства.

Обґрунтовано, що в сучасних умовах становлення ринкової економіки України одним із пріоритетних напрямів є розробка ефективних механізмів функціонування підприємств, які відіграють важливу роль в забезпеченні потреб суспільства і конкурентоспроможності економіки України, оскільки в ієрархії соціально-економічної системи (СЕС) України підприємство виступає як основоположна і вирішальна складова і, яке в цій ієрархії є соціально-економічною системою мікро-рівня.

Узагальнивши теоретичні підходи, відзначено, що підприємство, як складова соціально-економічної системи, є складною, але цілісною сукупністю взаємодіючих економічних і соціальних елементів, які беруть участь в господарській діяльності і створюють якісно нову цілісність, спроможну створювати кінцевий продукт, прибуток, імідж тощо, і є залежною від інших структурних складових СЕС.

Аналіз та узагальнення складових поняття «механізм функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи», що містяться в науковій літературі, дали змогу сформулювати власне визначення зазначеної дефініції під якою пропонується розуміти: механізм функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи – це активна взаємодія між процесами, що здійснюються функціями підприємства, які формуються системою менеджменту на досягнення мети підприємства в умовах сучасної СЕС.

У роботі представлено інтегровану модель механізму функціонування підприємства як складової СЕС. Важливим елементом у цьому механізмі виступає система менеджменту, котра забезпечує ефективну взаємодію внутрішнього і зовнішнього середовищ підприємства. При цьому доцільно враховувати застереження, що використовувані в вітчизняній практиці західні моделі менеджменту необхідно адаптувати до національного менталітету та вітчизняних умов господарювання.

Для забезпечення ефективності механізму функціонування підприємства доцільно використовувати синергетичний підхід, який включає і синергію, і синергетичний ефект. Досліджуючи застосування синергетичного підходу до механізму функціонування підприємства, було встановлено, що він дає можливість дослідити взаємодію підприємства із зовнішнім середовищем і взаємозв'язки, які виникають між економічною та соціальною підсистемами підприємства на предмет виявлення взаємозалежностей та встановлення узгодженості між їх цілями для отримання синергетичного ефекту.

Аналіз наукових позицій вчених та науковців дозволив визначити типологію синергії в діяльності підприємства шляхом поділу їх на дві групи: зовнішня синергія – досягається взаємодією кількох соціально-економічних систем у зовнішньому середовищі; внутрішня синергія – досягається взаємодією окремих підсистем однієї соціально-економічної системи. Кожен з цих типів синергії передбачає їх подальший поділ за специфічними ознаками. Обґрунтовано, що підвищення результативності підприємства є наслідком синергії, показником якої виступає синергетичний ефект.

Визначення механізму функціонування підприємства як складової СЕС, узагальнення сутності і видів синергії та синергетичних ефектів, а також вибрана специфіка наукового дослідження обумовили необхідність виокремлення елементів синергетичного механізму функціонування підприємства як складової частини процесу управління діяльністю підприємства в умовах соціально-економічної системи (рис. 1).

Запропонована концептуальна модель формування синергетичного механізму передбачає наступний процес відтворення функціонування підприємства як складової СЕС: узагальнити відомості та накопичити інформацію про зв'язки елементів підприємства як всередині, так і ззовні; сформувати систему управління процесом функціонування підприємства, інтегруючи в його механізм функціонування джерела та умови реалізації синергії; ґрунтуючись на принципах

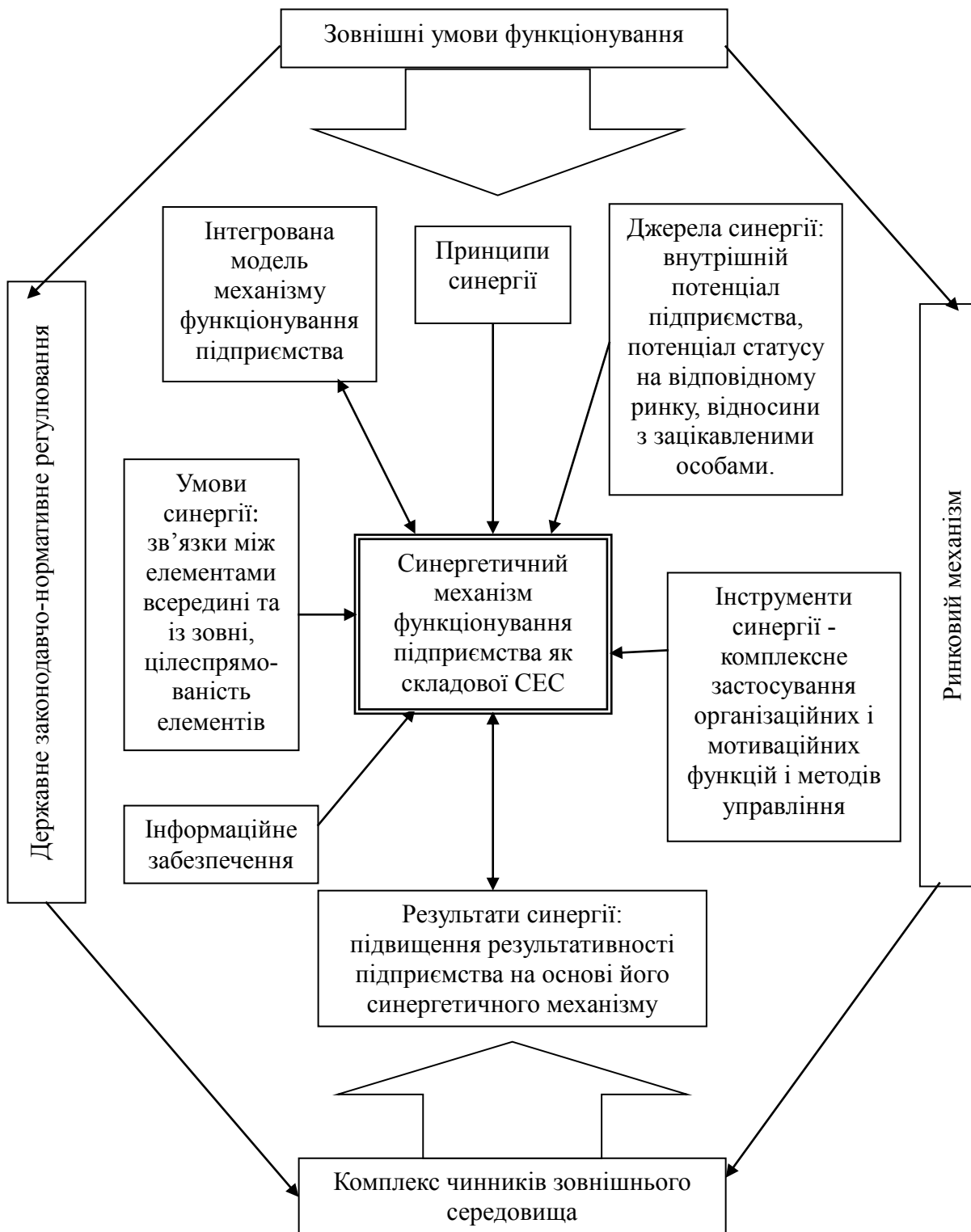

Рис. 1. Концептуальна модель формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової СЕС

синергії, визначити комплекс організаційно-мотиваційних засобів, спрямованих на результати синергії підприємства; підвищити результати синергії підприємства шляхом встановлення узгодженої залежності результатів і оплати праці його структурних елементів; забезпечити оптимізацію праці управлінського персоналу підприємства як складової соціально-економічної системи.

У другому розділі «Оцінка стану формування синергетичного механізму у функціонуванні підприємств електротехнічної галузі України» здійснено аналіз функціонування підприємств вітчизняної електротехнічної галузі на ринку, розкрито стан впровадження синергетичних механізмів у систему управління підприємствами електротехнічної галузі, висвітлено і апробовано методику оцінювання синергетичного ефекту від взаємодії підприємств вітчизняної електротехнічної галузі.

Результати досліджень показали, що аналіз функціонування підприємств вітчизняної електротехнічної галузі на ринку дозволяє констатувати, що питома вага продукції електротехнічної промисловості починаючи із 2012 року збільшується, що свідчить про відновлення провідних позицій галузі у після кризовий період. Сучасний вітчизняний електротехнічний ринок орієнтований на інноваційну продукцію та енергозберігаючі технології, які в структурі джерел освітлення займали 75% від загального обсягу реалізації. Результати проведених досліджень дозволили виокремити основні чинники, котрі перешкоджають ефективному функціонуванню на ринку підприємств електротехнічної галузі, зокрема: низька матеріально-технічна забезпеченість (відсутність інноваційних технологій, що впроваджуються у виробничий процес), застаріла продукція та відсутній дієвий механізм її просування; відсутність достатнього обсягу оборотного капіталу та джерел фінансування діяльності підприємств; незадовільна фінансово-економічна ситуація в країні; нестабільність національної валюти; суперечливе податкове законодавство. Водночас виокремлено чинники, що сприяють функціонуванню вказаних підприємств на ринку: значний ресурсний потенціал; значні можливості у ціноутворенні та цінові переваги; орієнтація на внутрішній та зовнішні ринки; виготовлення та реалізація інноваційної продукції унікальної за якостями; значний досвід у сфері виробництва.

У роботі відзначено, що для усунення перешкод функціонування підприємств і для стимулювання їх синергетичного механізму та генерування синергетичного ефекту доцільно формувати об'єднання структурних підрозділів (підприємств). Проведене дослідження інтеграційного потенціалу підприємств машинобудівної галузі показало, що підприємства електротехнічної галузі мають середній рівень фінансово-економічного потенціалу та середній рівень інтегрованості. В електротехнічній галузі впровадження синергетичних механізмів у систему управління підприємствами відбувається на основі змін у внутрішній взаємодії між підрозділами та на основі зовнішнього інтегрування (об'єднання) підприємств із рівномірним потенціалом (в результаті отримання синергетичного ефекту).

У роботі узагальнено та доповнено процес проведення внутрішніх змін на підприємствах вітчизняної електротехнічної галузі, зокрема виділено для їх реалізації наступні етапи: ініціація внутрішніх змін, планування та організація впровадження внутрішніх змін, контроль за реалізацією внутрішніх змін.

В результаті дослідження представлено процес формування синергетичного механізму взаємодії підприємств вітчизняної електротехнічної галузі, який складається з семи послідовних етапів, реалізуючи які можливо досягнути синергетичний ефект, що представлено на рис. 2.

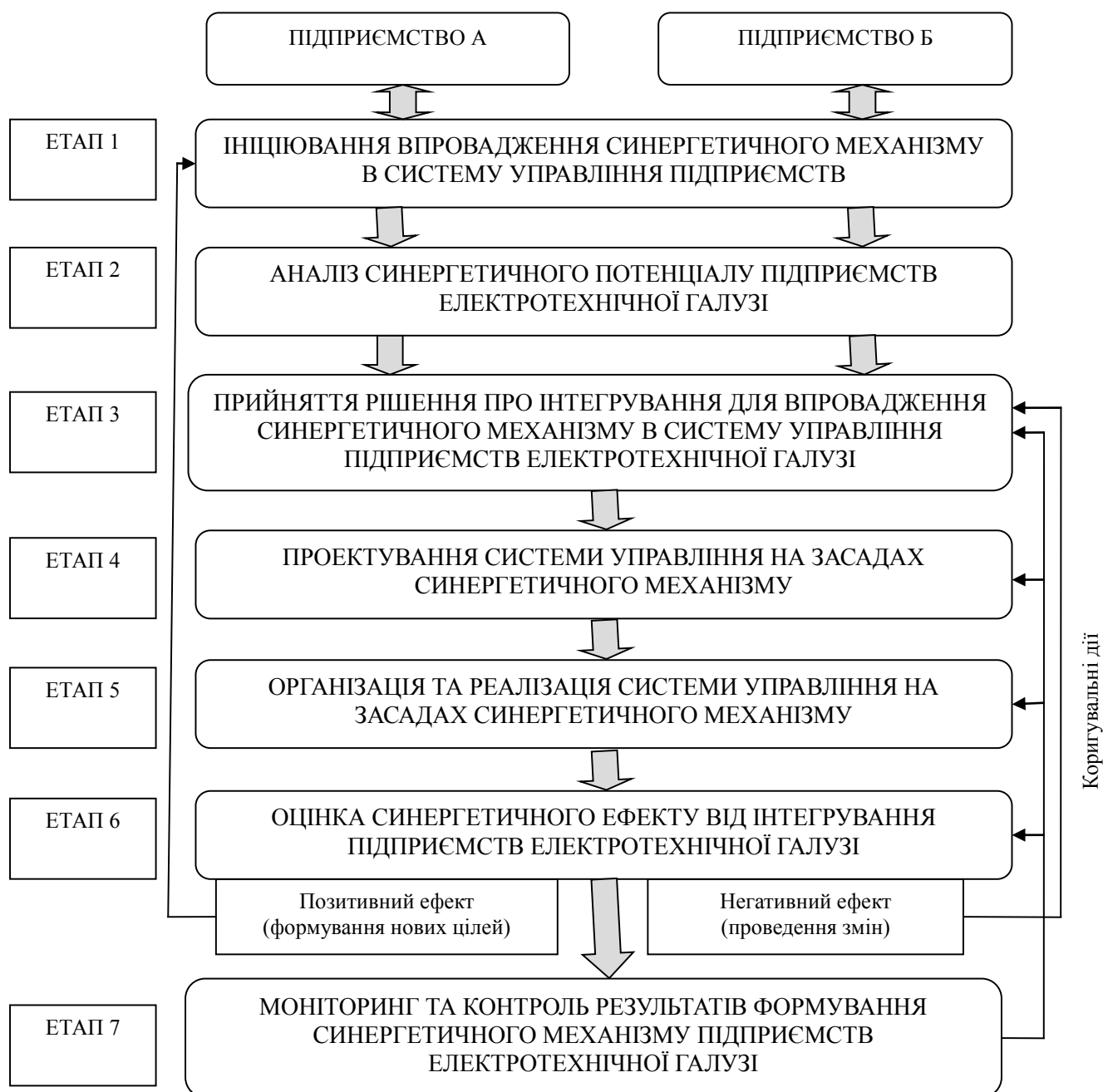

Рис.2. Схема процесу формування синергетичного механізму взаємодії підприємств вітчизняної електротехнічної галузі

У цьому процесі оцінювання синергетичного ефекту від інтегрування підприємств є вирішальним етапом, у відповідності до якого приймаються рішення про подальшу співпрацю чи відокремленість підприємств.

За результатами дослідження у роботі представлено методичний інструментарій оцінювання синергетичного ефекту взаємодії між собою чи структурних підрозділів, чи підприємств, який включає основні фінансово-економічні та соціальні показники до і після здійснення синергії, що дало можливість прослідкувати в динаміці результати взаємодії. Цей інструментарій передбачає наступних чотири елементи розрахунку показників стану потенційних підприємств для об'єднання.

1) Оцінювання за двома групами показників діяльності підприємств, що

характеризують фінансово-економічну ефективність функціонування підприємства (кількісна оцінка) та соціальну ефективність (якісна оцінка);

2) Розроблення шкали рейтингової оцінки кожного показника, яка дає можливість визначити клас показника;

3) Розрахунок бальної оцінки інтегральних показників фінансового стану та рівня соціального розвитку колективу за наступною формулою

$$I_x = \sum P_{ei} \times K_{li}, \quad (1)$$

де I_x – інтегральний показник фінансового стану або соціального розвитку колективу підприємства (визначається як сума балів); P_{ei} – рейтинг i -го показника; K_{li} – клас i -го показника. На їх основі присвоюється підприємствам клас відповідно до кількості балів (див. табл.1). Аналіз даних таблиці показав, що підприємства мають кризовий фінансовий стан та низьку ефективність фінансово-економічної діяльності: ТОВ «ОСП Корпорація Ватра», ТОВ «ПВФ Електросвіт», ТОВ «Шредер» мають 4 клас, ПАТ «Іскра» - 5 клас, а ПрАТ «Люмен» - 6 клас, що спонукає їх до реалізації синергетичного механізму та отримання подальшого синергетичного ефекту.

Для оцінювання соціального розвитку колективу було проведено опитування працівників різноманітних підрозділів підприємств електротехнічної галузі, результати якого та розрахунок його інтегрального показника вказують на низьку ефективність соціального розвитку колективів електротехнічних підприємств, за яким встановлено, що ТОВ «ОСП Корпорація Ватра», ТОВ «Шредер» мають 2 клас, а ТОВ «ПВФ Електросвіт», ПАТ «Іскра», ПрАТ «Люмен» мають 3 клас.

4) Визначення доцільності інтегрування підприємств шляхом співставлення цих двох факторів і обрання тих підприємств, що мають рівнозначний потенціал, що представлено на рис.3.

		Клас підприємства за інтегральним показником фінансового стану та виробничо-господарської діяльності підприємства (I_x)					
		1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	5 клас	6 клас
Клас підприємства за інтегральним показником соціального розвитку колективу (I_y)	1 клас						
	2 клас						
	3 клас						

Рис.3. Результати двофакторного аналізу доцільності інтегрування підприємств вітчизняної електротехнічної галузі (з позиції компаній генераторів синергії)

Примітка. Підприємство №1 – ПАТ «Іскра»; №2 – ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра», №3 – ПрАТ «Люмен», №4 – ТОВ «ПВФ Електросвіт», №5 – ТОВ «Шредер».

Отже, лише два із п'яти підприємств – об'єктів дослідження (ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра» (м. Тернопіль), ТОВ «Шредер» (м. Тернопіль)) мають достатній рівень потенціалу для інтегрування при дотриманні умов оптимальної взаємодії (нівелювання слабких сторін та взаємодоповнення) для формування синергетичного

**Розрахунок інтегрального показника фінансового стану та виробничо-господарської діяльності
вітчизняних підприємств електротехнічної галузі, 2015 рік**

Показники	ПАТ «Іскра»			ТОВ «ОСП Корпорація Ватра»			ПрАТ «Люмен»			ТОВ «ПВФ Електросвіт»			ТОВ «Шредер»		
	Значення	Клас	Рейтинг	Значення	Клас	Рейтинг	Значення	Клас	Рейтинг	Значення	Клас	Рейтинг	Значення	Клас	Рейтинг
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,049	5	4	0,086	5	4	0,002	6	0	0,013	6	0	0,017	6	0
Коефіцієнт фінансової автономії	0,363	5	1,5	0,604	1	12	-0,098	6	0	0,358	6	0	0,512	3	9
Коефіцієнт платоспроможності	-0,251	6	0	0,385	4	5	0,092	6	0	0,692	3	9	-0,809	6	0
Рентабельність власного капіталу	-0,625	6	0	0,237	4	3	-1,22	6	0	0,826	1	13	0,093	6	0
Приріст ринкової капіталізації	2,654	1	13	0,254	5	6	-4,547	6	0	5,732	1	13	1,103	1	13
Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобільних активів	0,337	6	0	0,824	3	7	0,381	6	0	0,844	3	7	9,747	1	10
Рентабельність продажу	-0,287	6	0	0,042	6	0	-0,271	6	0	0,201	5	3	0,013	6	0
Коефіцієнт постійного активу	0,694	1	10	0,748	1	10	-2,821	6	0	1,278	1	10	1,773	1	10
Інтегральний показник (I_x), бали	28,5			47			0			55			42		
Клас підприємства за інтегральним показником	5 клас			4 клас			6 клас			4 клас			4 клас		

Примітка. Розраховано автором на основі фінансової звітності підприємств вітчизняної електротехнічної галузі

ефекту від їх взаємодії. Це підтверджує і ряд аспектів їх діяльності: близькість розташування, одно-галузеві підприємства (спільні виробничі чинники, ринок, предмети та засоби праці), однаковий рівень фінансово-економічного, виробничого потенціалу та соціального розвитку, одноманітні проблеми функціонування та спільні зовнішні чинники, які гальмують економічний розвиток цих підприємств.

Далі інструментарій передбачає оцінку синергетичного ефекту об'єднаних підприємств з рівнозначним потенціалом за методикою визначення показника EBITDA. Оцінювання синергетичного ефекту від можливого об'єднання ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра» та ТОВ «Шредер» стало дослідження зміни показника EBITDA (табл.2) та прогнозування чистого грошового потоку (рис.4) в результаті реалізації ними спільно операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Результати розрахунків підтвердили доцільність інтегрування (об'єднання) капіталів цих підприємств, що стимулюватиме зростання фінансового результату від операційної діяльності (на 1138 тис. грн. або на 18,58%), операційного прибутку EBIT (на 1788 тис. грн. або на 29,23%), збільшуватиметься прибуток до сплати відсотків, податків та нарахування амортизації EBITDA (на 1850 тис. грн. або на 24,08%). Таким чином, інтеграційне об'єднання видів діяльності дасть подальший синергетичний ефект у вигляді зростання вищевказаних показників.

Таблиця 2

Динаміка показника EBITDA ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра» у 2015 р. під впливом зміни обсягів реалізації його основної продукції за рахунок об'єднання з підприємством ТОВ «Шредер»

Показники	За умови інтеграції підприємств	За умови відсутності інтеграції	Відхилення	
			абс.	відн., %
1	2	3	4	5
Фінансовий результат від операційної діяльності	7262	6124	11,38	18,58
+Доходи від участі в капіталі	0	0	0	0
+Інші фінансові доходи	0	0	0	0
+Інші доходи	329	0	329	100
-Витрати від участі в капіталі	0	0	0	0
-Інші витрати	314	7	307	4385,71
Показник EBIT, тис.грн.	7905	6117	1788	29,23
+ амортизація матеріальних активів	1620	1312	308	23,48
+амортизація нематеріальних активів	7	253	-246	-97,23
Показник EBITDA, тис. грн.	9532	7682	1850	24,08

Примітка. Розраховано на підставі даних фінансової звітності підприємств ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра» та ТОВ «Шредер»

Величина грошових потоків для інвестованого капіталу у підприємство ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра» в результаті об'єднання двох підприємств електротехнічної галузі (інвестований капітал) склала 5709,24 тис. грн., що свідчить про ефективність об'єднання капіталів ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра» та ТОВ «Шредер».

На основі трендового аналізу було спрогнозовано динаміку зростання грошових потоків від об'єднання капіталів двох підприємств електротехнічної галузі (рис.4).

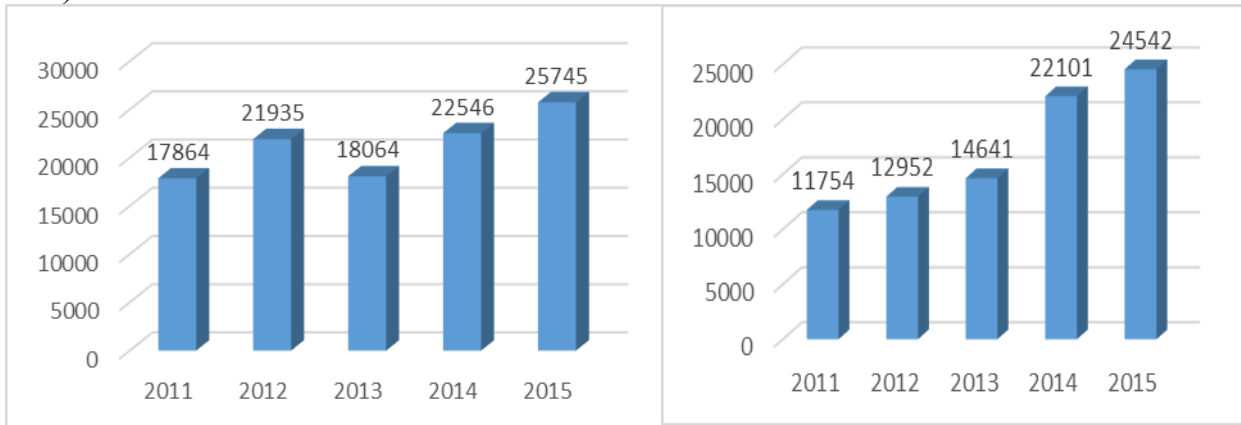

Рис.4 а) операційний грошовий потік ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра»

Рис.4 б) операційний грошовий потік ТОВ «Шредер»

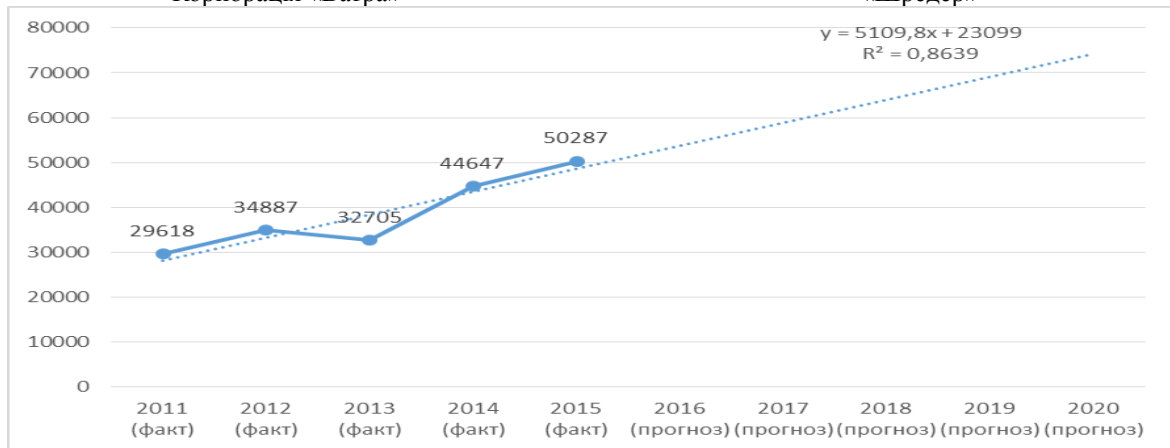

Рис.4 в) фактичний та прогнозований операційний грошовий потік інтегрування підприємств ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра» та ТОВ «Шредер»

Таким чином, окрім зростання операційного прибутку, синергетичний ефект дає об'єднання операційних капіталів підприємств та нарощування їх грошових потоків.

У третьому розділі «Удосконалення механізму функціонування підприємств електротехнічної галузі за принципами синергії» запропоновано удосконалення процесу структуризації підприємств, визначено особливості узгодження взаємодії у синергетичному механізмі функціонування структурних підрозділів підприємства, запропоновано порядок удосконалення існуючого механізму функціонування підприємств електротехнічної галузі відповідно до синергетичного.

У роботі відзначено, що формування синергетичного механізму функціонування підприємства в умовах змінюваного конкурентного середовища ґрунтується на взаємодії між об'єктами та суб'єктами управління, які утворюють ієрархію організації. В теорії менеджменту структуризація об'єктів і суб'єктів управління, як елементів підприємства, не відтворює механізми взаємодії між ними.

Результатом дослідження даної проблеми у дисертації стали пропозиції введення в ієрархічну структуру підприємств електротехнічної галузі крім загальновідомих ієрархічних рівнів ще й організаційних рівнів, в яких поєднуються об'єкт і суб'єкт управління, що дає можливість узгоджувати взаємодію структурних

одиниць цих підприємств по вертикалі. При цьому у роботі обґрунтовано, що об'єкти управління є елементарними соціально-економічними системами (ЕСЕС), які представлені сукупністю конкретної праці, застосовуваних засобів і використовуваних предметів праці і покликані виробляти елементарні виробничі споживні вартості. Удосконалену ієрархію представлено на рис. 5.

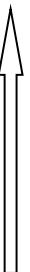
	5	Керівництво підприємством	4	IV	III
	4	Керівництво виробництвом	3	II	
	3	Керівництво цеху (дільниці)	2		0
	2	Керівництво бригади (ланки)	1	-	
	1	Людина - засіб виробництва	0		
	№ п/п	Найменування ЕСЕС	№ ієрархічного рівня	№ організаційного рівня	

Рис. 5. Модель ієрархічної будови підприємства електротехнічної галузі

Взаємодії між ЕСЕСами підприємства реалізуються наступним чином: кожна ЕСЕС, виступаючи в ролі керованої, повинна переслідувати такі цілі, які слугують засобами досягнення цілей вище стоячих керівних ЕСЕС, тобто бути їх елементарними споживними вартостями.

У роботі обґрунтовано, що механізм функціонування підприємства є сукупністю механізмів функціонування ЕСЕСів, які відтворюють синергію взаємодії соціальної і економічної функцій перетворення, модель яких представлено на рис. 6.

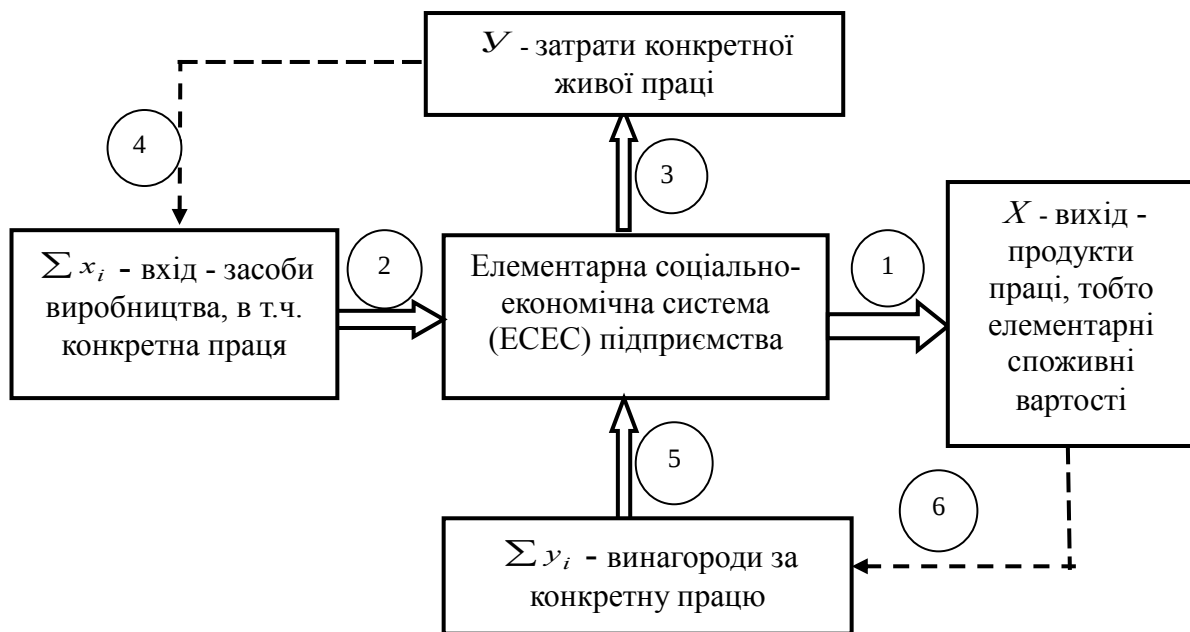

Рис. 6. Модель механізму функціонування ЕСЕС підприємства

Примітка. Умовні позначення:

- 1 – ЕСЕС забезпечує отримання конкретного результату, продукту - X ;
- 2 – витрати на його досягнення встановленої кількості засобів і ресурсів - $\sum x_i$, що складають собівартість продукту X ;
- 3 – затрати ЕСЕС конкретної живої праці - Y ;
- 4 – Y є складовими собівартості продукту;
- 5 – підприємство покриє затрати ЕСЕС конкретної живої праці відповідними винагородами - $\sum y_i$;
- 6 – джерелом винагород за результати конкретної праці є прибуток від реалізації продукту підприємства.

Формальне відображення цього механізму подано у вигляді логічного вираження, яке в формальній логіці називається складною імплікацією:

$$(\sum x_i \rightarrow X) \rightarrow (Y \rightarrow \sum y_i) \quad (2)$$

що означає, якщо з $\sum x_i$ слідує X , то з Y слідує $\sum y_i$, а зворотне твердження невірне, тобто зворотна умова не виконується. Відповідно механізм дії ЕСЕС 0-го ієрархічного рівня запишеться наступним чином:

$$(\sum x_i^0 \rightarrow X^0) \rightarrow (Y^0 \rightarrow \sum y_i^0) \quad (3)$$

де $\sum x_i^0$ - всі види матеріальних, трудових і енергетичних витрат, які потрібні для того, щоб досягти заданого результату нульового ієрархічного рівня - X^0 у виробництві споживної вартості потрібної ЕСЕС першого ієрархічного рівня; X^0 - вихід ЕСЕС нульового ієрархічного рівня, тобто кількість продукту, що є споживною вартістю для ЕСЕС першого ієрархічного рівня; Y^0 - продуктивна жива праця, затрачена ЕСЕС нульового ієрархічного рівня на виконання функції перетворення засобів $\sum x_i^0$ для створення - X^0 , тобто споживної вартості для ЕСЕС першого ієрархічного рівня; $\sum y_i^0$ - всі види життєвих благ, якими винагороджується продуктивна праця людей-членів ЕСЕС нульового ієрархічного рівня, затрачена ними на виконання функції перетворення, для створення споживної вартості для ЕСЕС першого ієрархічного рівня X^0 .

Механізм дії ЕСЕС наступного за нульовим, тобто, першого ієрархічного рівня представляється таким:

$$(\sum x^0 \rightarrow X^1) \rightarrow (Y^1 \rightarrow \sum y^1) \quad (4)$$

і який слід читати так: якщо сукупність $\sum x^0$ - підцілей підсистем нульового ієрархічного рівня забезпечила досягнення мети X^1 ЕСЕС першого ієрархічного рівня, то діяльність Y^1 менеджменту цієї підсистеми буде винагороджена підприємством (системою) в обумовленому обсязі $\sum y^1$.

Єдність механізмів функціонування ЕСЕС усіх ієрархічних рівнів створює синергетичний механізм цілого підприємства. Це дає можливість спеціалістам підприємств електротехнічної галузі обґрунтовано формувати внутрішній синергетичний механізм, який забезпечить злагоджену роботу усіх підрозділів і зменшить потребу управлінського впливу, оскільки усуваються дезорганізуючі чинники.

У роботі запропоновано порядок удосконалення механізму функціонування вітчизняних підприємств електротехнічної галузі відповідно до принципів синергії, що дає можливість визначити заходи, спрямовані на вдосконалення організаційної структури цих підприємств і механізмів функціонування їх ЕСЕСів наближенням їх до синергетичних.

У запропонованому процесі удосконалення визначну синергетичну роль відіграють відносини мотивації праці, тому удосконалено окремо систему оплати і систему мотивації праці, котра орієнтує персонал на досягнення цілей підприємств

за рахунок синергетичного ефекту від встановлення функціональної залежності винагороди за результат конкретної праці.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі представлено теоретичне узагальнення та науково-практичне відображення синергетичного механізму функціонування вітчизняних підприємств електротехнічної галузі. За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Узагальнивши теоретичні підходи до механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи, запропоновано реалізовувати його шляхом встановлення системою менеджменту взаємодії функціональних підсистем підприємства з відповідними елементами зовнішнього середовища, враховуючи умови, аспекти і проблеми функціонування та ґрунтуючись на системних принципах і властивостях, що забезпечить його ефективність.

2. На основі аналізу публікацій і власних досліджень узагальнено використання синергетичного підходу до механізму функціонування підприємства, котрий дає можливість побудувати механізм узгодження взаємодії підсистем, елементів, чинників підприємства для досягнення ним цілей і додаткового, синергетичного ефекту. Зважаючи на те, що в процесі функціонування підприємства виникає чимало взаємодій було розширено класифікацію різновидів синергії та синергетичних ефектів.

3. Визначивши та узагальнивши концептуальні засади синергетичного механізму функціонування підприємства, запропоновано формувати його з наступних компонентів: джерела та умови реалізації синергії, інструменти реалізації синергії та результати синергії, які ґрунтуються на принципах синергії. Враховуючи ці компоненти, спеціалісти зможуть узагальнити відомості та накопичити інформацію про зв'язки елементів підприємства як всередині так і ззовні, визначити потенціали взаємодій цих елементів, впорядкувати узгодження їх взаємодій організаційно-мотиваційними засобами через встановлення узгодженої залежності результатів і оплати праці його структурних елементів, забезпечити оптимальність управління підприємством як складової соціально-економічної системи.

4. Провівши аналіз функціонування підприємств електротехнічної галузі на ринку, запропоновано для підвищення їх конкурентоспроможності створювати об'єднання між ними за представленою методикою формування синергетичного механізму взаємодії цих підприємств, яка передбачає наступні етапи - ініціювання впровадження синергетичного механізму в систему управління, аналіз і оцінка синергетичного потенціалу, прийняття рішення про їх інтегрування, проектування, організація та реалізація системи управління на засадах синергетичного механізму, оцінка синергетичного ефекту від інтегрування, моніторинг та контроль наслідків синергетичного механізму функціонування підприємств електротехнічної галузі. Представлена методика, на відміну від існуючих, детально характеризує можливості та умови інтеграції цих підприємств з метою досягнення синергетичного ефекту від доцільного партнерства.

5. Представлений в роботі методичний інструментарій оцінювання синергетичного ефекту взаємодії структурних одиниць підприємства чи підприємств ґрунтується на багатокритеріальній системі показників, які враховують економічну і соціальну складову

підприємств електротехнічної галузі. За результатами проведеного дослідження сформовані інтегральні показники, які, із застосуванням шкали рейтингової оцінки, дають можливість визначити клас економічного і соціального показників підприємств, їх характеристику та подальшу можливість інтеграції між ними. Ця методика, характеризуючи фінансовий стан та стан соціального розвитку колективу підприємств електротехнічної галузі, дає можливість дослідити доцільність інтегрування шляхом співставлення цих двох чинників і обрати альтернативний шлях інтегрування спрямований на отримання додаткових синергетичних ефектів, які запропоновано оцінювати внаслідок реалізації ними об'єднаних операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Апробувавши методику, було визначено потенційне об'єднання підприємств ТОВ «ОСП Корпорація «Ватра» та ТОВ «Шредер». Інструментарій дозволить фахівцям здійснити аналітичне обґрунтування ефективності інтегрування, визначити динаміку грошових потоків в результаті об'єднання підприємств та спрогнозувати їх динаміку зростання від об'єднання капіталів підприємств.

6. В роботі представлено зміни в структуризації підприємств електротехнічної галузі для встановлення оптимальних форм взаємодій між їх структурними одиницями. Для реалізації цих взаємодій розроблено модель механізму функціонування ЕСЕС (структурної одиниці) підприємства. Дана модель відображає взаємодію соціальної та економічної функцій перетворення і встановлює залежність особистих інтересів від інтересів підприємства. Єдність усіх механізмів функціонування ЕСЕС створює синергетичний механізм цілого підприємства. Це дає можливість спеціалістам підприємств електротехнічної галузі достовірно формувати внутрішній синергетичний механізм, який забезпечує злагоджену роботу усіх підрозділів і зменшує потребу управлінського впливу, оскільки зменшуються дезорганізуючі чинники.

7. Запропонований в роботі порядок удосконалення механізму функціонування вітчизняних підприємств електротехнічної галузі за принципами синергії дає можливість на основі аналізу існуючих механізмів їх функціонування визначати заходи спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємств і механізмів функціонування їх ЕСЕСів. Ці заходи належить ранжувати за рівнем важливості і можливості їх реалізації, з яких утворюються шукані шляхи подальшого вдосконалення організаційної структури і взаємозв'язків між її елементами, тобто соціально-економічних відносин. Проведення цих заходів забезпечить усунення наявних протиріч у відносинах між підрозділами підприємства, зменшить постійно діючі збурення режимів його функціонування, укріпить єдність і підсилить цілісність підприємства як системи.

8. У роботі для практичного втілення синергетичного механізму функціонування підприємств електротехнічної галузі запропоновано застосовувати відповідні організаційні документи, а також удосконалено систему оплати і систему мотивації праці, котрі орієнтують персонал на досягнення цілей підприємств за рахунок синергетичного ефекту зумовлює функціональну залежність винагороди працівників від отриманого ними результату.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1.1. Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Кухній Л.С. Розвиток підприємств електротехнічної галузі як передумова успішного функціонування на ринку / Л.С. Кухній // Галицький економічний вісник. – 2016. - №1(50). – С. 47-54 (0,75 друк. арк.)
2. Кухній Л. С. Роль заробітної плати в системі мотивації праці / Л. С. Кухній // Галицький економічний вісник. - 2012. - №4(37). - С. 18-24 (0,6 друк. арк.).
3. Кухній Л. Особливості формування термінологічного апарату менеджменту в трансформаційних умовах/ Б. Андрушків, Н. Корж, Л. Кухній, О. Погайдак // Наукові праці Національного університету Харчових технологій. - 2012. - №45 - С. 155-163 (0,8 друк. арк.; *особистий внесок автора*: обґрунтовано становлення менеджменту та закону синергії – 0,12 друк. арк.).
4. Кухній Л.С. Щодо специфіки викладання менеджмент-дисциплін / Л.С. Кухній // Нова педагогічна думка. - 2010. - №3.- С. 28-31 (0,25 друк. арк.).
5. Кухній Л.С. Щодо імплементації менеджмент-освіти в українське виробництво та освіти / Л. С. Кухній // Вісник ДДАУ - 2008. - №1. - С. 43-51 (0,7 друк. арк.).

1.2. Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав та публікації у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

6. Кухній Л.С. Методичні аспекти оцінювання синергетичного ефекту інтегрування підприємств (на прикладі підприємств світлотехнічної галузі України) [Електронний ресурс] / Л. С. Кухній // Соціально-економічні проблеми і держава. - 2015 – Вип. 2 (13). - с. 340-349. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2015/15klashu.pdf> (0,78 друк. арк.).
7. Кухній Л. С. Теоретико-методологічні та практичні засади підвищення ефективності функціонування підприємств в умовах соціально-економічних систем [Електронний ресурс] / Г. В. Ціх, Л. С. Кухній // Соціально-економічні проблеми і держава. - 2013 – Вип. 1(8). - с. 337-343. – Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13thvses.pdf> (0,55 друк. арк.; *особистий внесок автора*: досліджено залежність ефективності функціонування підприємства від організаційної функції менеджменту – 0,25 друк. арк.).

2. Оpubліковані праці апробаційного характеру

8. Кухній Л.С. Мотиваційні аспекти у формуванні синергетичного механізму функціонування підприємств вітчизняної світлотехнічної галузі / Л.С. Кухній // Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Тернопіль, 22-24 вересня 2016р. - Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя, 2016. – С. 90-93 (0,22 друк. арк.).
9. Кухній Л. С. Теоретичні підходи до формування ефективної моделі менеджменту / Л.С. Кухній // Бізнес в умовах трансформаційної економіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Сімферополь – Судак, 21-25 травня 2013 р. -

Сімферополь – Судак: Кримський інститут бізнесу, Центр розвитку освіти, науки і інновацій, 2013. – С. 14-17 (0,16 друк. арк.)

10. Кухній Л. Застосування ідей інституціоналізму в функціонуванні підприємств як соціально-економічних систем в Україні / Л.С. Кухній // Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки: матеріали науково-практичної конференції, Тернопіль, 13 квітня 2013 р. - Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя, 2013. – С. 163-165 (0,18 друк. арк.).

11. Кухній Л. С. Роль режиму функціонування підприємств як соціально-економічних систем / Л. С. Кухній // Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки: матеріали науково-практичної конференції, Тернопіль, 18 квітня 2012 р. - Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя, 2012. – С. 118-119 (0,12 друк. арк.).

12. Кухній Л. С. Щодо вдосконалення функціонування підприємств в умовах соціально-економічних систем / Л. С. Кухній // Теоретичні та прикладні аспекти розвитку економіки: матеріали науково-практичної конференції, Тернопіль, 18 травня 2011 р. - Тернопіль: Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя, 2011. – С. 74 (0,1 друк. арк.)

13. Кухній Л.С. Імплементация в українську освіту менеджмент-освіти / Л.С. Кухній // Галузева менеджмент-освіта в сучасних умовах: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Дніпропетровськ, 27-28 вересня 2007 р. - Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний аграрний університет, 2007. – С. 54-56 (0,27 друк. арк.)

3. Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

14. Кухній Л. С. Щодо особливостей праці як об'єкту менеджменту / Л. С. Кухній // Наукові вісті (економічні та суспільні науки). - 2011. - №19(1). - С. 3-8 (0,25 друк. арк.).

15. Кухній Л.С. Національні ознаки менеджменту та український менеджмент / Л.С. Кухній// Українознавчий альманах. Випуск 1: Український образ світу: особливості у світовому контексті. – 2009. – Випуск 1. - С.189-191(0,25 друк. арк.).

16. Воляр Л. С. (Кухній Л.С.) Український об'єктивний менеджмент: монографія / С. П. Воляр, Л. С. Воляр (Л.С. Кухній). - Івано-Франківськ: Місто НВ, 2004. – 192 с. – С. (0,6 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Кухній Л.С. Формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової соціально – економічної системи. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Тернопіль, 2017.

Дисертаційну роботу присвячено розробленню науково-методичних засад і практичних рекомендацій щодо формування синергетичного механізму функціонування підприємства як складової соціально-економічної системи України.

У роботі поглиблено та доповнено понятійний апарат синергетичного механізму функціонування підприємства. Визначено типи синергії та можливі напрями формування синергетичного ефекту на підприємстві. Запропоновано концептуальну модель

синергетичного механізму функціонування підприємства.

Здійснено аналіз динаміки розвитку електротехнічної промисловості на вітчизняному та світовому ринках як передумови їх успішного функціонування. Представлено методику проведення внутрішніх змін на цих підприємствах, які пов'язані з впровадженням концепції синергії. Запропоновано поетапний процес формування синергетичного механізму взаємодії підприємств вітчизняної електротехнічної галузі. Апробовано методику оцінки синергетичного ефекту взаємодії підприємств означеної галузі.

Запропоновано удосконалення процесу структуризації підприємств. Визначено особливості узгодження взаємодії у синергетичному механізмі функціонування структурних підрозділів підприємства. Представлено процес удосконалення існуючого механізму функціонування підприємств електротехнічної галузі наближенням до синергетичного.

Ключові слова: синергія, синергетичний ефект, синергетичний механізм функціонування, інтеграція підприємств, соціально-економічна система, організаційно-мотиваційні засоби, узгоджена взаємодія.

ANNOTATION

Kukhnij L.S. Forming synergistic mechanism of the enterprise as part of the socio - economic system. - Manuscript.

The thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.04 - economics and management of enterprises (by the types of economic activities). - Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University, Ternopil, 2017.

The thesis is devoted to development of scientific and methodological foundations and practical recommendations on forming synergistic mechanism of the enterprise as part of the socio-economic system of Ukraine.

The paper clarified and improved conceptual framework of the synergistic mechanism of the enterprise. Types of synergies and possible ways of forming synergistic effect on the company. A conceptual model of synergistic mechanism of the enterprise. The analysis of the dynamics of the lighting industry in the domestic and international markets as a prerequisite for their successful operation. The methods of internal changes in the domestic lighting industry enterprises that are associated with the introduction of the concept of synergy. The algorithm of forming synergistic mechanism of interaction between enterprises of domestic lighting industry. Techniques synergy of interaction between enterprises the designated area.

The system of coordination in synergetic interaction mechanism of functioning of enterprises of lighting industry. The algorithm analysis and improvement of the functioning of enterprises of lighting industry in accordance with synergistic. The features of realization of the synergistic mechanism of functioning of enterprises of lighting industry.

Key words: synergy, synergy effects, synergistic mechanism of functioning, integration enterprises, social and economic system, organizational and motivational tools, coordinated interaction.

АННОТАЦИЯ

Кухний Л.С. Формирование синергетического механизма функционирования предприятия как составляющая часть социально - экономической системы. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по

специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями. – Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя, Тернополь, 2017.

Диссертационная работа посвящена разработке научно-методических основ и практических рекомендаций по формированию синергетического механизма функционирования предприятия как составляющей социально – экономической системы Украины.

Объектом диссертационного исследования выступал процесс формирования синергетического механизма функционирования предприятия как составляющей социально – экономической системы.

Предметом исследования является теоретико-методические основы формирования синергетического механизма функционирования предприятия и практические аспекты их применения.

В работе исследованы понятийный аппарат синергетического механизма функционирования предприятия, в частности предложено определение понятий «синергия», «синергетический эффект», «синергетический механизм функционирования», а также обобщено и дополнено типологию синергии, в соответствии с которой они разделены на две группы – внешние и внутренние.

Предложенный на основе обобщения исследований ученых, синергетический механизм функционирования предприятия как составляющей социально – экономической системы формируется из следующих составляющих – источники и условия реализации синергии, инструменты и результаты синергии, которые основываются на принципах синергии. Используя этот механизм специалисты смогут обобщить информацию о внешних и внутренних связях элементов предприятия, определить потенциал взаимодействия этих элементов, упорядочить согласование их взаимодействий организационно-мотивационными средствами путем установления согласованной зависимости результатов и оплаты труда его структурных элементов, обеспечить оптимальность управления предприятием как составляющей социально-экономической системы.

Проведен анализ динамики развития электротехнической промышленности на отечественном и мировом рынках как предпосылки их успешного функционирования. В диссертационном исследовании представлена методика проведения внутренних изменений на предприятиях отечественной электротехнической отрасли, связанные с внедрением концепции синергии. Предложен поэтапный процесс формирования синергетического механизма взаимодействия предприятий отечественной электротехнической отрасли. Проведена апробация методики оценки синергетического эффекта взаимодействия предприятий указанной отрасли в результате реализации ими объединенных операционной, финансовой и инвестиционной деятельности, которые предстоит рассчитать на основании их отчетности. Эта методика позволяет специалистам осуществлять аналитическое обоснование эффективности интеграции, определить динамику денежных потоков в результате объединения предприятий и спрогнозировать их динамику роста от объединения капиталов предприятий.

Для установления оптимальных форм взаимодействия между структурными единицами предприятия электротехнической отрасли предложено усовершенствовать иерархическое строение путем введения организационного уровня, который предполагает единство объекта и субъекта управления, что дает возможность согласовывать взаимодействие структурных единиц этих предприятий по вертикали. Согласованное взаимодействие между подсистемами образуется путем установления целей подсистемы

низшего иерархического уровня, которые являются средствами достижения целей вышестоящих подсистем.

Для реализации этих взаимодействий в работе впервые разработана модель механизма функционирования элементарной социально - экономической системы (ЭСЭС, структурной единицы)) предприятия электротехнической отрасли, которая отражает взаимодействие социальной и экономической функций преобразования и устанавливает зависимость личных интересов от интересов производства, а единство всех механизмов ЭСЭС всех иерархических уровней создает синергетический механизм целого предприятия. В работе представлено формальное отражение этого механизма в виде логического выражения.

Представлено алгоритм совершенствования механизма функционирования предприятий электротехнической отрасли соответственно концепции синергии, что дает возможность определить меры направленные на совершенствование организационной структуры этих предприятий и механизмов функционирования их ЕСЕСов приближением их к синергетическим.

Предложено для практического воплощения синергетического механизма функционирования предприятий электротехнической отрасли применять в соответствии организационные документы, а также разработана система оплаты и система мотивации труда, которая ориентирует персонал на достижение целей предприятий за счет синергетического эффекта от установки функциональной зависимости вознаграждения за результат конкретного труда

Ключевые слова: синергия, синергетический эффект, синергетический механизм функционирования, интеграция предприятий, социально-экономическая система, организационно-мотивационные средства, согласованное взаимодействие.